

**Middelblok 1-3 te Gouderak,
gemeente Ouderkerk**
rapport 3070

Middelblok 1-3 te Gouderak, gemeente Ouderkerk

Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend en karterend booronderzoek

M. Hanemaaijer

Colofon

ADC Rapport 3070

Middelblok 1-3 te Gouderak, gemeente Ouderkerk

Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend en karterend booronderzoek

Auteur: M. Hanemaaijer

In opdracht van: Aannemingsbedrijf Bos v.o.f.

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 7 augustus 2012

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Status onderzoek: definitief

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
C.Y. Burnier

ISSN 1875-1067

ADC ArcheoProjecten
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Tel 033-299 81 81
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding en administratieve gegevens	7
2 Bureauonderzoek	8
2.1 Doelstelling en vraagstelling	8
2.2 Methodiek	8
2.3 Resultaten	8
2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie	11
3 Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)	13
3.1 Doelstelling en vraagstelling	13
3.2 Methodiek	13
3.3 Resultaten Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)	14
3.4 Conclusies	14
4 Aanbeveling ADC ArcheoProjecten	15
5 Aanbeveling omgevingsdienst Midden-Holland	15
Literatuur	16
Geraadpleegde websites	16
Lijst van afbeeldingen en tabellen	16
Bijlage 1 Boorgegevens	24

Samenvatting

In opdracht van Aannemingsbedrijf Bos v.o.f. heeft ADC ArcheoProjecten in mei en juni 2012 ten behoeve van de sloop en nieuwbouw van een boerderij een bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek uitgevoerd op de locatie Middelblok 1-3.

Aan en direct onder het maaiveld kunnen archeologische resten voorkomen uit de Nieuwe tijd en mogelijk uit de Middeleeuwen.

Op basis van de geraadpleegde oude kaarten is de eerste bebouwing binnen het plangebied afkomstig uit de periode 1877-1899. Aangezien het plangebied deel uitmaakt van een laatmiddeleeuws ontginningslint kan oudere bebouwing (vanaf de Late Middeleeuwen) niet worden uitgesloten.

In de diepere ondergrond kunnen archeologische resten voorkomen vanaf het Laat-Mesolithicum tot en met de IJzertijd op of in de top van de oeverafzettingen van de Gouderak stroomgordel tot maximaal 6,6 m beneden het maaiveld. Gezien de diepteligging van deze mogelijke resten zullen deze waarschijnlijk niet worden aangetast door het huidige bouwplan.

Teneinde deze verwachting te toetsen werd in het plangebied een verkennend en karterend booronderzoek uitgevoerd.

Ter plaatse van het plangebied zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor resten uit de Late Middeleeuwen. In de boring die binnen het woonhuis is gezet is onder een dun laagje bouwzand een natuurlijk kleiafzetting en geen ophogingspakket aangetroffen. In de boringen die buiten de huidige bebouwing zijn gezet is een ophogingspakket van (sub)recente oorsprong aangetroffen. Waarschijnlijk is de huidige bebouwing de eerste binnen het plangebied. Omtrent de ouderdom van deze bebouwing is enige onzekerheid. Op grond van oude kaarten wordt geconcludeerd dat de bebouwing niet ouder kan zijn dan 1877, volgens de huidige eigenaar dateert de boerderij uit de 18^e eeuw. Visuele inspectie van de voorgevel doet een oudere oorsprong dan eind 19^e eeuw vermoeden.

ADC ArcheoProjecten adviseert om een archeologisch vervolgonderzoek uit te voeren. Vanwege de geringe verstoring (max 0,6 m – mv) kan dit de vorm hebben van een archeologische begeleiding. Hierbij dient te worden opgemerkt dat tijdens de sloop alleen het bovengrondse muurwerk verwijderd kan worden. Vanwege het feit dat ook de funderingen van de huidige bebouwing mogelijk archeologisch waardevol zijn, dienen deze bij het ontgraven van de bouwkuip te worden vrijgelegd en archeologisch gedocumenteerd.

De archeologische begeleiding dient hetzelfde doel als definitieve opgraving. Dit betekent dat indien bij de civieltechnische werkzaamheden toch vondsten of archeologische sporen worden aangetroffen, deze worden geregistreerd en, in zover de werkzaamheden dat toelaten, worden gedocumenteerd. De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE).

De omgevingsdienst Midden-Holland (deskundige namens de gemeente Ouderkerk) deelt de mening van ADC ArcheoProjecten niet dat op basis van het uitgevoerde onderzoek er voldoende aanwijzingen zijn om aanvullend archeologisch onderzoek in de vorm van een professionele archeologische begeleiding te rechtvaardigen. Omdat het huidige pand een MIP object betreft en er twijfel bestaat over de ouderdom van het pand acht de omgevingsdienst wel een begeleiding door een lokale historische vereniging of de Archeologische Werkgroep Nederland noodzakelijk. Mochten er onverhoopt toch opvallende details of oudere voorgangers worden aangetroffen dan kunnen zij dit gelijk herkennen en documenteren. Bij bijzondere vondsten geldt onverkort de meldplicht conform artikel 53 van de Monumentenwet 1988.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Afkorting	Tijd in jaren
Nieuwe tijd	NT	1500 - heden
Middeleeuwen:	XME	450 – 1500 na Chr.
Late Middeleeuwen	LME	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	VME	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd:	ROM	12 voor Chr. – 450 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	ROML	270 - 450 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	ROMM	70 - 270 na Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	ROMV	12 voor Chr. - 70 na Chr.
IJzertijd:	IJZ	800 – 12 voor Chr.
Late IJzertijd	IJZL	250 - 12 voor Chr.
Midden-IJzertijd	IJZM	500 - 250 voor Chr.
Vroege IJzertijd	IJZV	800 - 500 voor Chr.
Bronstijd:	BRONS	2000 - 800 voor Chr.
Late Bronstijd	BRONSL	1100 - 800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	BRONSM	1800 - 1100 voor Chr.
Vroege Bronstijd	BRONSV	2000 - 1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	NEO	5300 – 2000 voor Chr.
Laat-Neolithicum	NEOL	2850 - 2000 voor Chr.
Midden-Neolithicum	NEOM	4200 - 2850 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	NEOV	5300 - 4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden-Steentijd):	MESO	8800 – 4900 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	MESOL	6450 - 4900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	MESOM	7100 - 6450 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	MESOV	8800 - 7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	PALEO	tot 8800 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	PALEOL	35.000 - 8800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	PALEOM	300.000 – 35.000 voor Chr.
Vroeg-Paleolithicum	PALEOV	tot 300.000 voor Chr.

1 Inleiding en administratieve gegevens

In het voorliggende rapport wordt een onderzoek beschreven waarvoor de volgende administratieve gegevens gelden:

Opdrachtgever:	Aannemingsbedrijf Bos v.o.f.
Soort onderzoek:	Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek
Aanleiding:	Sloop en nieuwbouw
Locatie:	Middelblok 1-3
Plaats:	Gouderak
Gemeente:	Oudekerk
Provincie:	Zuid-Holland
Kaartblad:	38W
Oppervlakte plangebied	Ca. 400 m ² , nieuwbouw ca. 300 m ²
Coördinaten:	106.338 444.589 106.353 444.606 106.383 444.578 106.369 444.562
Bevoegde overheid:	Gemeente Ouderkerk
Deskundige namens de bevoegde overheid:	Dhr. C. Thanos & dhr. D.T. Stiller , Omgevingsdienst Midden-Holland
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	51669
Auteur:	M. Hanemaaijer
Projectmedewerker(s):	M. Hanemaaijer
Autorisatie:	C.Y. Burnier
Periode van uitvoering:	mei /juni 2012
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten bv, Amersfoort
Beheer en plaats digitale documentatie (e-depot):	http://persistent-identifier.nl/?identificer=urn:nbn:nl:ui:13-sul1-0p

---

In opdracht van Aannemingsbedrijf Bos v.o.f. heeft ADC ArcheoProjecten in mei 2012 ten behoeve van sloop en nieuwbouw een bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek uitgevoerd op de locatie Middelblok 1-3 te Gouderak, gemeente Ouderkerk.

Het plangebied ligt in een gebied waar geen gemeentelijk archeologisch beleid is vastgesteld. In Nederland dient het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied te gebeuren op grond van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.2).¹ Gemeenten kunnen hierop aanvullende uitvoeringskaders vaststellen. De gemeente Ouderkerk heeft voor zover bekend echter geen aanvullende uitvoeringskaders vastgesteld voor het uitvoeren van archeologisch vooronderzoek, noch zijn deze voor dit project afzonderlijk opgesteld. Dit onderzoek is dus gebaseerd op de algemene criteria die in de KNA staan geformuleerd. In Nederland dient het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied te gebeuren op grond van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.2).²

¹ SIKB 2010.

² SIKB 2010.

2 Bureauonderzoek

2.1 Doelstelling en vraagstelling

Het bureauonderzoek vormt de eerste stap in het vaststellen van de archeologische waarde van het gebied. Het doel van bureauonderzoek is het aan de hand van schriftelijke bronnen verwerven van informatie over bekende en/of verwachte archeologische waarden in het plangebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?
- Is het plangebied voldoende onderzocht?
  - Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek is nodig om te komen tot een selectiebesluit?
  - Zo ja, welk selectiebesluit kan worden genomen (vrijgeven, opgraven, begeleiden)?

2.2 Methodiek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2 Landbodems, protocol 4002 Bureauonderzoek.

Het bureauonderzoek bestaat uit de volgende elf processtappen:

1. Afbakenen plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties van mogelijk toekomstig gebruik;
2. Aanmelden onderzoek bij Archis;
3. Vermelden (en toepassen) overheidsbeleid;
4. Beschrijven huidig gebruik;
5. Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen;
6. Beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden in de ondergrond;
7. Beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden;
8. Opstellen gespecificeerde verwachting;
9. Opstellen standaardrapport bureauonderzoek;
10. Afmelden onderzoek bij Archis: overdracht onderzoeksgegevens;
11. Aanleveren digitale gegevens bij e-Depot.

De processtappen 1 tot en met 7 leveren gegevens op basis waarvan processtap 8, de gespecificeerde verwachting wordt opgesteld. De gespecificeerde verwachting kan worden beschouwd als een belangrijke conclusie van het bureauonderzoek, omdat hierin wordt aangegeven of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht, indien relevant weergegeven op een kaart.

De resultaten van processtappen 1 tot en met 8 worden behandeld in de paragrafen 3.1 tot en met 3.5. Processtap 9 resulteert in het voorliggende rapport. De processtappen 10 en 11 hebben betrekking op het voor derden openbaar maken van de resultaten van het bureauonderzoek bij onder meer Archis en het e-Depot.

2.3 Resultaten

2.3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op afbeeldingen 1 en 2.

Van het plangebied zelf zijn onvoldoende archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting. Daarom zijn tevens gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarmee het onderzoeksgebied kan worden gedefinieerd als het gebied binnen een straal van circa 500 m rondom het plangebied.

In het plangebied zijn de volgende ingrepen gepland:

Aard ingreep:	Sloop en nieuwbouw
Wijze fundering:	Op palen
Onderkeldering:	nee
Diepte bodemverstoring:	60 cm -mv
Oppervlakte bodemverstoring:	Ca. 300 m ²

De voorgevel van de toekomstige bebouwing komt ca. 8 m achter de voorgevel van de huidige bebouwing. De achtergevel komt ca. 2 m buiten de huidige achtergevel. In afbeelding 3 is de locatie van de toekomstige bebouwing ten opzichte van de huidige bebouwing aangegeven. De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond mogelijk worden aangetast.

2.3.2 Beschrijving van de aardwetenschappelijke waarden

In het plangebied bevindt zich een opeenvolging van de volgende geologische niveaus³:

Geologisch niveau	Gemiddelde diepte top niveau (m t.o.v. mv)	Omschrijving	Ouderdom / periode
Formatie van Echteld	mv	Komafzettingen	Romeinse tijd – bedijking LME/NT
Formatie van Nieuwkoop	0,8 m	Veen	Bronstijd - IJzertijd
Formatie van Echteld (Gouderak meandergordel)	ca. 6 m	bedding-/oeverafzetting	Mesolithicum - Neolithicum

Aan het maaiveld gelden de volgende aardwetenschappelijke gegevens:

Bron	Informatie
Geomorfologie ⁴	Formatie van Echteld
Bodemkunde ⁵	Liedeerdgronden, klei (profielverloop 1) GWT II
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) ⁶	-1,1 m t.o.v. NAP

In de ondergrond van het plangebied komen rivierafzettingen afgewisseld met met veenlagen voor.⁷

In de diepere ondergrond van het plangebied is de Gouderak stroomgordel aanwezig.⁸ De Gouderak meandergordel is onderdeel van het Benschop-riviersysteem en begon met stromen rond 6418 voor Christus (8368 cal. BP). Het afzetten van sediment eindigde rond 5268 voor Christus (7218 cal. BP). De beddingafzettingen van de Gouderak meandergordel bevinden zich rond - 6,5 en - 7,7 m t.o.v. NAP. Volgens het AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland) bevindt het plangebied zich rond -1,1 m t.o.v. NAP. De beddingafzettingen van de Gouderak stroomgordel zullen zich binnen het plangebied dan rond 5,4 tot 6,6 m -mv bevinden. Vervolgens is in het plangebied veen gaan groeien (Hollandveen Laagpakket). Vanaf ca. 230 A.D. tot aan de bedijking zijn in het plangebied kom en/of oeverafzettingen van de Hollandse IJssel afgezet.⁹ De Hollandse IJssel is vanaf de Romeinse tijd actief geworden. Het plangebied is dan gelegen op de grens van de oeverwal en de achterliggende komvlakte van de Hollandse IJssel. In de Late Middeleeuwen is op de oeverwal van de Hollandse IJssel het ontginningslint, waarvan Middelblok deel uitmaakt, ontstaan.

³ De Mulder *et al* 2003; Rijks Geologische Dienst 1992.

⁴ Digitale versie geraadpleegd in ARCHIS II

⁵ Stichting voor Bodemkartering 1984.

⁶ <http://www.ahn.nl/viewer>.

⁷ De Mulder *et al* 2003.

⁸ Berendsen en Stouthamer 2001.

⁹ De Mulder *et al* 2003.

Binnen het plangebied zijn waarschijnlijk Liedeergronden aanwezig. Deze gronden komen voor ten zuiden van Gouda langs de Hollandse IJssel. De bovengrond bestaat uit 40 à 80 cm kalkloze lichte en zware klei. De veenondergrond bestaat meestal uit eutroof broekveen.¹⁰

2.3.3 Beschrijving van bekende archeologische waarden

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld (zie afbeelding 4):

Onderzoeksmeldings-nummer	Soort onderzoek	Resultaat	Advies
31610	Bureauonderzoek	Bovenste 1,5 -2,5 m verstoord, alleen verstoring dmv van heipalen, verwachting voor resten uit Romeinse tijd – Nieuwe tijd laag. Dieper liggende resten uit het Laat-Mesolithicum tot en met het Neolithicum worden door heipalen nauwelijks verstoord.	Het plangebied is vrijgegeven voor de voorgenomen ontwikkeling
27342	booronderzoek	Begraafplaats, mogelijk laatmiddeleeuwse bewoningsresten	Geadviseerd wordt om het bouwplan dusdanig aan te passen zodat de begraafplaats niet wordt verstoord, indien dit niet mogelijk is dienen de menselijke resten archeologisch onderzocht te worden; Indien de toekomstige bebouwing ter plaatse van de huidige bebouwing zal plaatsvinden en de verstoring dieper reikt dan 1,2 m –mv dient hier eveneens nader archeologisch onderzoek plaats te vinden
27340	booronderzoek	Geen verder onderzoek noodzakelijk	Het plangebied is vrijgegeven voor de voorgenomen ontwikkeling
27339	booronderzoek		Bij diepe graafwerkzaamheden nader archeologisch onderzoek, te bepalen aan de hand van de definitieve bouwplannen

In ARCHISII zijn voor het onderzoeksgebied geen AMK-terreinen, waarnemingen en vondstmeldingen geregistreerd.

Op de provinciale verwachtingskaart staat de volgende archeologische verwachting voor het plangebied aangegeven:

Bron	Verwachting	Toelichting
Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland ¹¹	Redelijk tot grote trefkans op archeologische sporen	Op grond van de ligging van het plangebied op de Gouderak stroomgordel is bewoning vanaf het Mesolithicum mogelijk

¹⁰ Markus 1984.

¹¹ <http://geo.zuid-holland.nl/geo-loket/html/atlas.html?atlas=chs>.

2.3.4 Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en bouwhistorische waarden

De historische situatie is op verschillende kaarten als volgt:

Bron	Historische situatie
Overzichtskaart van Hoogheemraadschap Krimpenerwaard van Johannes Leupenius uit 1669 ¹²	Dijk langs de IJssel/bebouwingslint afgebeeld (afb. 5)
Kadastrale minuut 1811-1832	bouwland
Topografische kaart 1830-1850 ¹³	bouwland
Bonnekaart 1877 ¹⁴	akkerland
Bonnekaart 1899, 1914 ¹⁵	bebouwing binnen plangebied
Topografische kaart 1936, 1958, 1969, 1981, 1989, 1995 ¹⁶	Woonhuis en schuur afgebeeld

Gouderak als plaatsnaam is voor het eerst genoemd in historische bronnen uit 1274 als *Golderake*. Het woord *rake* betekent waarschijnlijk 'recht stuk water'. In dit geval is dat van de Golde, het water waaraan Gouda zijn naam dankt.¹⁷

"Middelblok" maakt deel uit van de IJsseldijk die een oorsprong kent in de Late Middeleeuwen. De dijk is onder andere afgebeeld op de Overzichtskaart van Hoogheemraadschap Krimpenerwaard van Johannes Leupenius uit 1669 (zie afb. 5). Op de kaart is duidelijk een hoge dijk aangegeven, het talud aan de noord is duidelijk zichtbaar. Aan de zuidzijde van de dijk is verspreide bebouwing getekend in de vorm van boerderijen. Het is niet met zekerheid te zeggen of de onderzoeklocatie bebouwd is.

De kadastrale minuut uit 1811-1832 is wel gedetailleerd genoeg: hieruit blijkt dat het plangebied in gebruik was als akkerland. Ook op de topografische kaart uit 1830-1850 en de Bonnekaart (zie afb. 6) is het plangebied in gebruik als akkerland. Op de Bonnekaart uit 1899 en 1914 is bebouwing aanwezig binnen het plangebied. Op de topografische kaarten uit de periode 1958-1995 is de huidige bebouwing afgebeeld.

Op de website KICH wordt het woonhuis op nummer 1 beschreven als zijnde van cultuurhistorische waarde.¹⁸ De juridische status is onbekend.

Op basis van informatie van de huidige bewoner dateert het pand uit de 18^e eeuw. De fundering is gemetseld. Er is geen sprake van heipalen. Vrij recent is de aangebouwde stal verbouwd.

2.3.5 Beschrijving huidig gebruik

De boerderij op nr. 1-3 is deels afgebrand. Van het voorhuis staan alleen de gevels nog. De achter het huis gelegen schuur is nog grotendeels intact.

In het kader van het onderzoek zijn gegevens met betrekking tot de aanwezigheid van ondergrondse kabels en leidingen opgevraagd bij het KLIC. Uit de hierop ontvangen gegevens blijkt dat in oosten van het plangebied diverse nutsleidingen richting het woonhuis lopen.

2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie

Aan en direct onder het maaiveld kunnen archeologische resten voorkomen uit de Nieuwe tijd en mogelijk uit de Middeleeuwen, maar ook uit de Romeinse tijd.

¹² Leupenius 1669

¹³ Wolters Noordhoff Atlasproducties 1990.

¹⁴ Bureau Militaire Verkenningen 1877.

¹⁵ Bureau Militaire Verkenningen 1899, 1914

¹⁶ Topografische Dienst 1 958, 1969, 1981, 1989, 1995.

¹⁷ Berkel & Samplonius 2006

¹⁸ <http://www.kich.nl>, jongere bouwkunst stedenbouw 1800-1945

De vondstenlaag van deze resten zal zich niet dieper bevinden dan ca. 30 cm beneden het maaiveld. Organische resten en bot zullen door de boven het hoogste grondwaterpeil (1 m – mv) heersende relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Andere type indicatoren (aardewerk) zijn waarschijnlijk matig goed geconserveerd.

Op basis van de geraadpleegde oude kaarten is de eerste bebouwing binnen het plangebied afkomstig uit de periode 1877-1899. Aangezien het plangebied deel uitmaakt van een laatmiddeleeuws ontginningslint kan oudere bebouwing (vanaf de Late Middeleeuwen) niet worden uitgesloten.

In de diepere ondergrond kunnen archeologische resten voorkomen vanaf het Laat Mesolithicum tot en met de IJzertijd op of in de top van de oeverafzettingen van de Gouderak stroomgordel tot maximaal 6,6 m beneden het maaiveld. Gezien de diepteligging van deze mogelijke resten zullen deze waarschijnlijk niet worden aangetast door het huidige bouwplan. De resten zullen zich manifesteren als een spreiding van vuursteen en/of aardewerk of als een archeologische laag. Een archeologische laag bestaat uit een vermenging van onder meer kleine fragmenten aardewerk, houtskool en bot met het oorspronkelijke substraat. De meeste typen archeologische resten (bot, houtskool, aardewerk, metaal) zullen door de natte en zuurstofloze condities goed zijn geconserveerd.¹⁹ Ze zijn bovendien afgedekt door recenter gevormde veen en kleiafzettingen en buiten het bereik van moderne landbouwactiviteiten gebleven.

¹⁹ Kars & Smit 2003.

3 Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)

3.1 Doelstelling en vraagstelling

De bij het Inventariserend Veldonderzoek toegepaste methoden zijn conform de KNA, versie 3.2 Landbodems, in het bijzonder specificatie VS03 (booronderzoek). Uitgangspunt van het inventariserend veldonderzoek is de gespecificeerde verwachting zoals die is opgesteld in het bureauonderzoek. De strategie voor het veldonderzoek is hierop gebaseerd, alsmede op het voor dit onderzoek opgestelde Plan van Aanpak.

Het doel van het inventariserende veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting. Het doel van dit onderzoek is het verkennen van de bodemopbouw. De rapportage is opgesteld conform specificatie VS05.

Het inventariserend veldonderzoek vond plaats door middel van een verkennend en karterend booronderzoek.

Ten behoeve van het inventariserend veldonderzoek is een plan van aanpak (PvA) opgesteld conform KNA (Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) specificatie VS01.²⁰

Hierin zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Is / zijn de genoemde hypothese(s), zoals vermeld in de specifieke archeologische verwachting, juist?
- Moet de specifieke archeologische verwachting worden aangepast? Zo ja, op welke wijze?

Indien mogelijk archeologische waarden aanwezig zijn:

- Is het plangebied voldoende onderzocht?
  - Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek is nodig om te komen tot een selectiebesluit?
  - Zo ja, welk selectiebesluit kan worden genomen (vrijgeven, opgraven, begeleiden)?

3.2 Methodiek

In het plangebied zijn grondboringen uitgevoerd met als doel het bepalen van de bodemopbouw en eventuele bodemverstoringen. Dit is de verkennende fase van het inventariserend veldonderzoek. Vanwege de beperkte oppervlakte van het plangebied is de verkennende fase gecombineerd met de karterende fase van het inventariserend veldonderzoek. Het doel van de karterende fase van dit onderzoek is het systematisch onderzoeken van het plangebied op het voorkomen van de mogelijk in het plangebied voorkomende vindplaatsen die zich manifesteren met een archeologische laag.²¹

Het verkennen van de bodemopbouw gebeurt door de bodemtextuur en, indien relevant, bodemkundige horizonten systematisch te beschrijven. Eventuele afwijkingen van de verwachte bodemopbouw zoals vastgesteld op grond van het bureauonderzoek, en andere niet-natuurlijke bodemkenmerken kunnen er aanleiding toe geven om (delen van) het plangebied als verstoord te beschouwen.

Het karteren van de vindplaatsen gebeurt door het vaststellen van de aan- of afwezigheid van archeologische indicatoren in het opgeboorde materiaal. Archeologische indicatoren zijn bijvoorbeeld fragmenten aardewerk, houtskool, verbrande klei, (on)verbrand bot en andere inluitsels die van nature niet in de bodem voorkomen. Daarnaast kunnen bodemverkleuringen, bijvoorbeeld veroorzaakt door fosfaatverbindingen, een indicatie vormen voor bewoning in het verleden.

Er zijn 4 boringen verspreid over het plangebied uitgevoerd. De boringen zijn uitgevoerd met een 7 cm Edelmanboor en een 3 cm guts tot maximaal 260 cm onder het maaiveld. Boring 1 is binnen de huidige bebouwing gezet.

²⁰ Het PvA is opgesteld door M. Hanemaaijer, prospector op 21-06-2012 en geaccordeerd door J.Huizer, senior prospector.

²¹ Indeling in prospectiegroepen en vondstdichtheidklassen cf. Tol, *et al.* 2006.

De bodemtextuur en archeologische indicatoren zijn beschreven volgens SBB 5.1 van het NITG-TNO waarin ondermeer de standaard classificatie van bodemmonsters volgens NEN5104 wordt gehanteerd.²² De X- en Y-coördinaten zijn bepaald aan de hand van de lokale topografie en ingemeten met behulp van een meetlint. De hoogte van het maaiveld ter plaatse van de boringen is bepaald aan de hand van AHN-beelden.

3.3 Resultaten Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)

3.3.1 Lithologische beschrijving en interpretatie

De locatie van de boringen is weergegeven in afb. 7. De boorgegevens worden gepresenteerd in Bijlage 1.

In boring 2 bestaat het onderste pakket uit matig siltige klei. Dit pakket is aangetroffen tussen 160 en 5 cm –mv en wordt geïnterpreteerd als een komafzetting van de Hollandse IJssel. Het onderste pakket in boring 2 bestaat uit sterk siltige klei. Dit pakket is aangetroffen tussen 260 en 70 cm –mv. Tussen 140 en 105 cm –mv bevindt zich een sterk kleiige veenband. De bovenste 35 cm is voorzien van een zandbijmenging en baksteen- en puinresten. Het pakket wordt geïnterpreteerd als een oeverafzetting van de Hollandse IJssel.

De Hollandse IJssel is vanaf de Romeinse tijd actief geworden. Het plangebied is dan gelegen op de grens van de oeverwal en de achterliggende komvlakte van de Hollandse IJssel. In de Late Middeleeuwen is op de oeverwal van de Hollandse IJssel het ontginningslint waarvan Middelblok deel uitmaakt ontstaan.

In boring 1 bestaat de bovenste 5 cm uit zwak siltig zand. Dit betreft bouwzand dat is aangebracht ten behoeve van de houten vloer.

In boring 2 t/m 4 bestaat het bovenste pakket uit veraard zandig veen. In alle boringen zijn in dit pakket puin-, baksteen- en sintelfragmenten aangetroffen. In boring 3 is een fragment geglazuurd industrieel wit aardewerk aangetroffen. De puin- en sintelbijmenging en het fragment geglazuurd industrieel wit aardewerk wijzen erop dat het een ophogingspakket betreft dat verband houdt met de bouw van het huidige pand aan het einde van de 18^e of begin van de 19^e eeuw. Maar het is niet uit te sluiten dat het pakket een latere datering heeft. Boring 3 en 4 zijn op een diepte van respectievelijk 50 en 100 cm –mv gestuit op puin.

Tijdens het booronderzoek zijn geen indicatoren aangetroffen die wijzen op archeologische resten in de bodem.

3.4 Conclusies

De in de Inleiding gestelde onderzoeksvragen kunnen op basis van de bereikte resultaten als volgt worden beantwoord:

- *Is / zijn de genoemde hypothese(s), zoals vermeld in de specifieke archeologische verwachting, juist?*

Ter plaatse van het plangebied zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor resten uit de Late Middeleeuwen. In de boring die binnen het woonhuis is gezet is onder een dun laagje bouwzand een natuurlijk kleiafzetting en geen ophogingspakket aangetroffen. In de boringen die buiten de huidige bebouwing zijn gezet, is een ophogingspakket aangetroffen dat te relateren is aan de bouw van het huidige pand. Waarschijnlijk is de huidige bebouwing de eerste binnen het plangebied. Omtrent de ouderdom van deze bebouwing is enige onzekerheid. Op grond van oude kaarten wordt geconcludeerd dat de bebouwing niet ouder kan zijn dan 1877, volgens de huidige eigenaar dateert de boerderij uit de 18^e eeuw. Visuele inspectie van de voorgevel doet een oudere oorsprong dan eind 19^e eeuw vermoeden.

- *Moet de specifieke archeologische verwachting worden aangepast? Zo ja, op welke wijze?*

De verwachting voor de Late Middeleeuwen komt te vervallen

- *Is het plangebied voldoende onderzocht?*

nee

²² Bosch 2005; Normalisatie-Instituut 1989.

4 Aanbeveling ADC ArcheoProjecten

ADC ArcheoProjecten adviseert om een archeologisch vervolgonderzoek uit te voeren. Vanwege de geringe verstoring (max 0,6 m – mv) kan dit de vorm hebben van een archeologische begeleiding.

Hierbij dient te worden opgemerkt dat tijdens de sloop alleen het bovengrondse muurwerk verwijderd kan worden. Vanwege het feit dat ook de funderingen van de huidige bebouwing mogelijk archeologisch waardevol zijn, dienen deze bij het ontgraven van de bouwkuip te worden vrijgelegd en archeologisch gedocumenteerd.

De archeologische begeleiding dient hetzelfde doel als definitieve opgraving. Dit betekent dat indien bij de civieltechnische werkzaamheden toch vondsten of archeologische sporen worden aangetroffen, deze worden geregistreerd en, in zover de werkzaamheden dat toelaten, worden gedocumenteerd. De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE).

5 Aanbeveling omgevingsdienst Midden-Holland

De omgevingsdienst deelt de mening van ADC ArcheoProjecten niet dat op basis van het uitgevoerde onderzoek er voldoende aanwijzingen zijn om aanvullend archeologisch onderzoek in de vorm van een professionele archeologische begeleiding te rechtvaardigen. Omdat het huidige pand een MIP object betreft en er twijfel bestaat over de ouderdom van het pand acht de omgevingsdienst wel een begeleiding door een lokale historische vereniging of de Archeologische Werkgroep Nederland noodzakelijk. Mochten er onverhoopt toch opvallende details of oudere voorgangers worden aangetroffen dan kunnen zij dit gelijk herkennen en documenteren. Bij bijzondere vondsten geldt onverkort de meldplicht conform artikel 53 van de Monumentenwet 1988.

Literatuur

- Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer 2001: *Palaeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*. Koninklijke van Gorcum, Assen.
- Berkel, G. van & K. Samplonius, 2007: *Nederlandse plaatsnamen, herkomst en historie*. Utrecht.
- Bosch, J.H.A., 2005: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode, Versie 5.2*. Utrecht (TNO-rapport NITG 05-043-A).
- Bureau Militaire Verkenningen, 1877, 1899 en 1914: *Moordrecht, blad 482, 1:25.000*.
- Groenewoudt, B.J., 1994: *Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen: een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden*. Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 17).
- Kadaster 1958, 1969, 1981, 1989, 1995 (38 a Cappelle aan den IJssel, Gouda, Krimpen aan den IJssel, Nieuwekerk aan den IJssel, Waddinxveen)
- Kars, H. & A. Smit (red.), 2003: *Handleiding Fysiek Behoud Archeologisch Erfgoed*. Amsterdam (Geoarchaeological and Bioarchaeological Studies 1).
- Markus, W.C., 1984. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, Toelichting bij kaartblad 38 West Gorinchem*. Wageningen.
- Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I. Ritsema, W.E. Westerhof & Th.E. Wong (red.), 2003: *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten (Geologie van Nederland, deel 7).
- Normalisatie-Instituut, Nederlands, 1989: *Geotechniek, classificatie van onverharde grondmonsters NEN 5104*. Delft.
- Stichting voor Bodemkartering, 1984: *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 38 West Gorinchem*. Wageningen.
- SIKB, 2010: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) Landbodems*. Gouda.
- Stichting voor Bodemkartering, 1984: *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 38 West Gorinchem*. Wageningen.
- Topografische Dienst, 1958, 1969, 1981, 1989, 1995: *Topografische kaart van Nederland, schaal 1:50 000 Cappelle aan den IJssel, Gouda, Krimpen aan den IJssel, Nieuwekerk aan den IJssel, Waddinxveen, bladnr 38A*.
- Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen & M. Verbruggen, 2006: *Leidraad inventariserend veldonderzoek*. Gouda (SIKB uitgave).

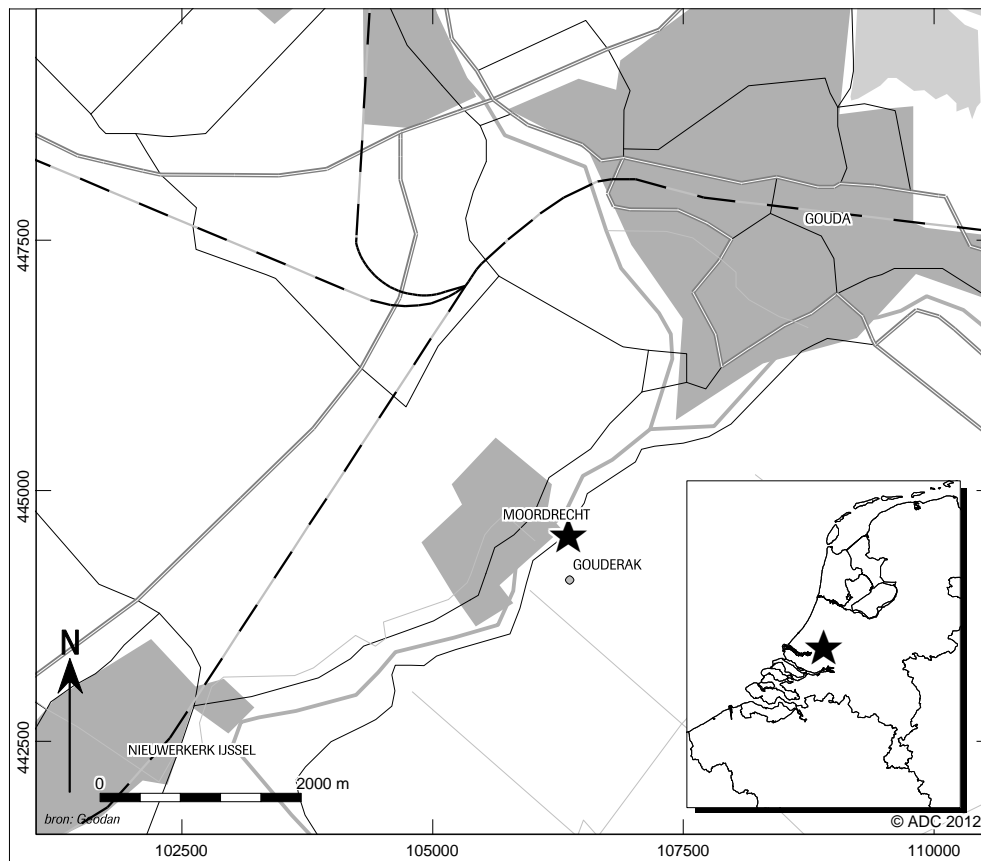
Geraadpleegde websites

- <http://archis2.archis.nl>
<http://www.ahn.nl/viewer>
<http://www.kich.nl>
<http://www.watwaswaar.nl>
<http://geo.zuid-holland.nl/geo-loket/html/atlas.html?atlas=chs>

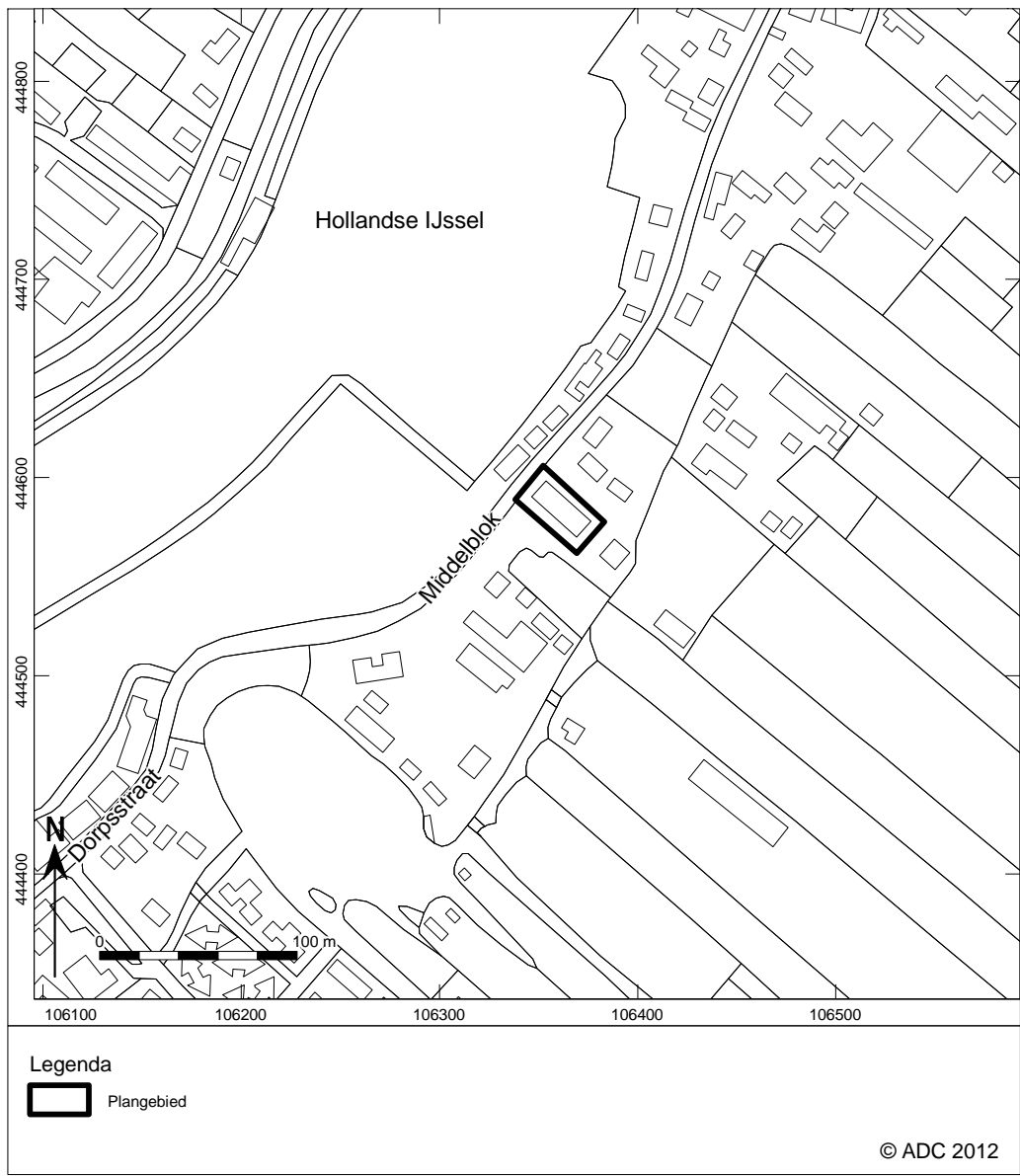
Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1 Locatie van het plangebied
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied
Afb. 3 De toekomstige bebouwing ten opzichte van de huidige bebouwing
Afb. 4 CHS Zuid-Holland, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen
Afb. 5 Gouderak en Moordrecht uit de kaart van J.Lesenius uit 1669. (noorden aan onderzijde)
Afb. 6 Locatie van het plangebied op de Bonnekaart uit 1877
Afb. 7 Boorpuntenkaart

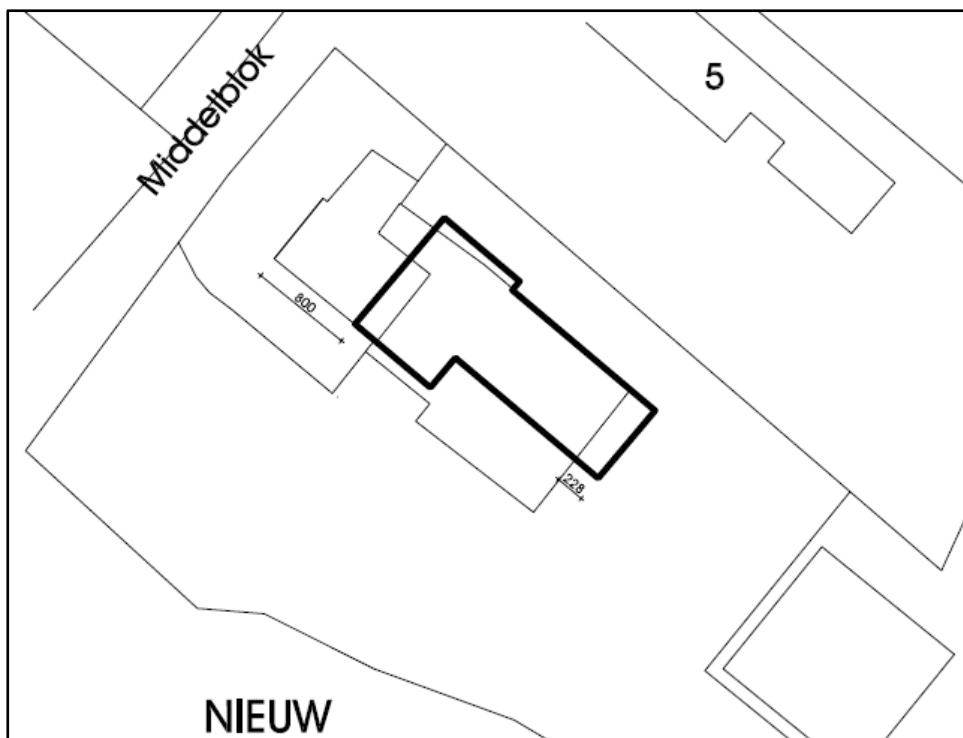
Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

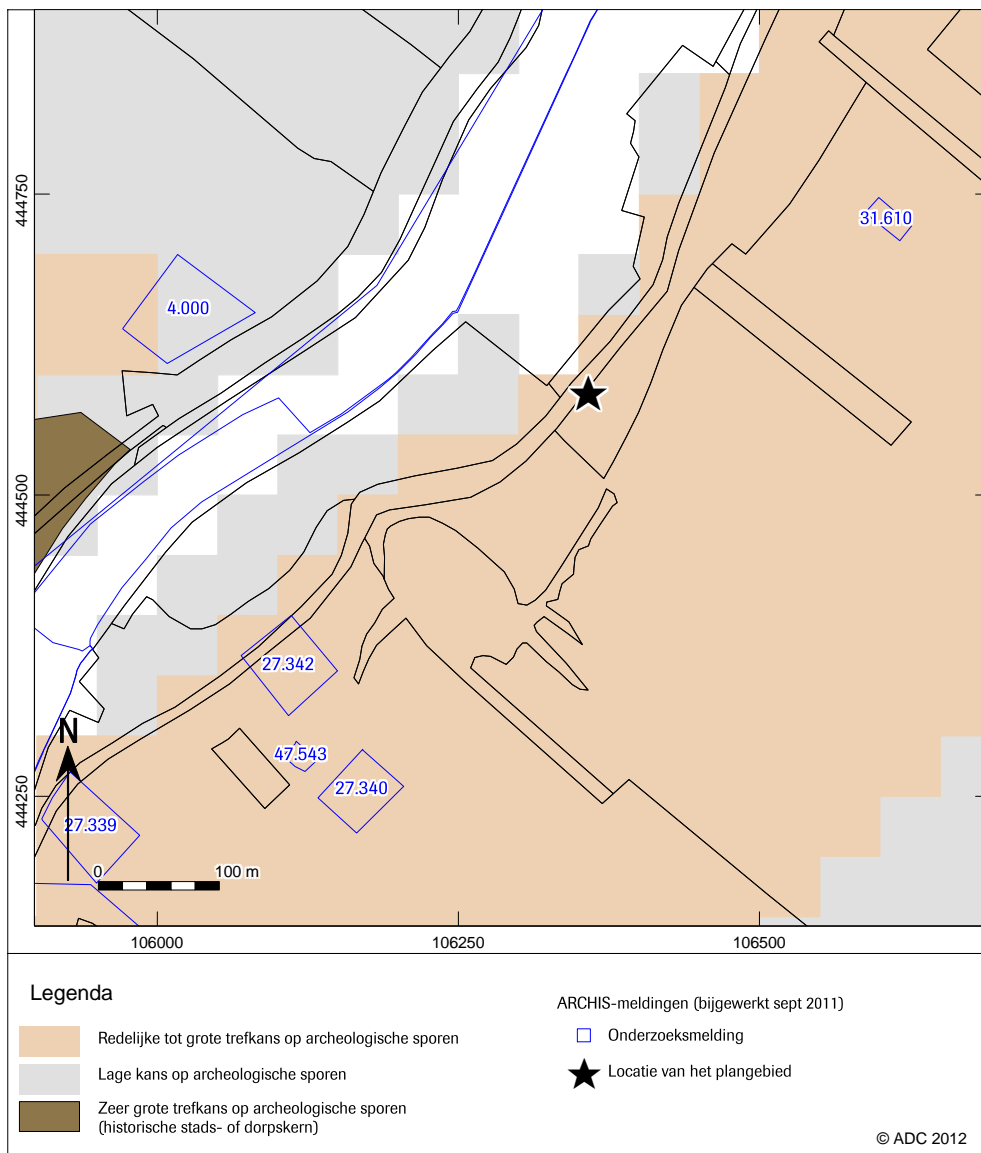
Afb. 1 Locatie van het plangebied

Afb. 2 Detailkaart van het plangebied

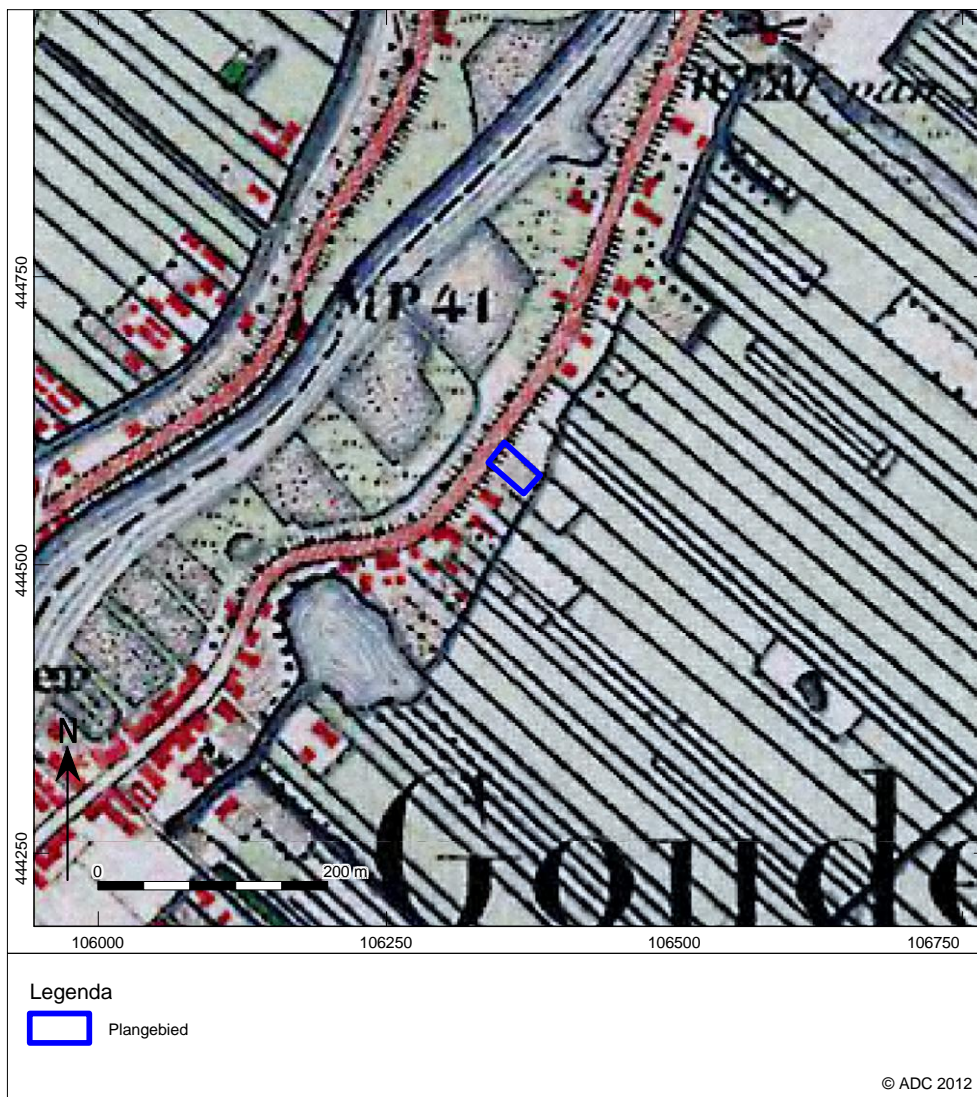
Afb. 3 De toekomstige bebouwing ten opzichte van de huidige bebouwing

Afb. 4 CHS Zuid-Holland, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen

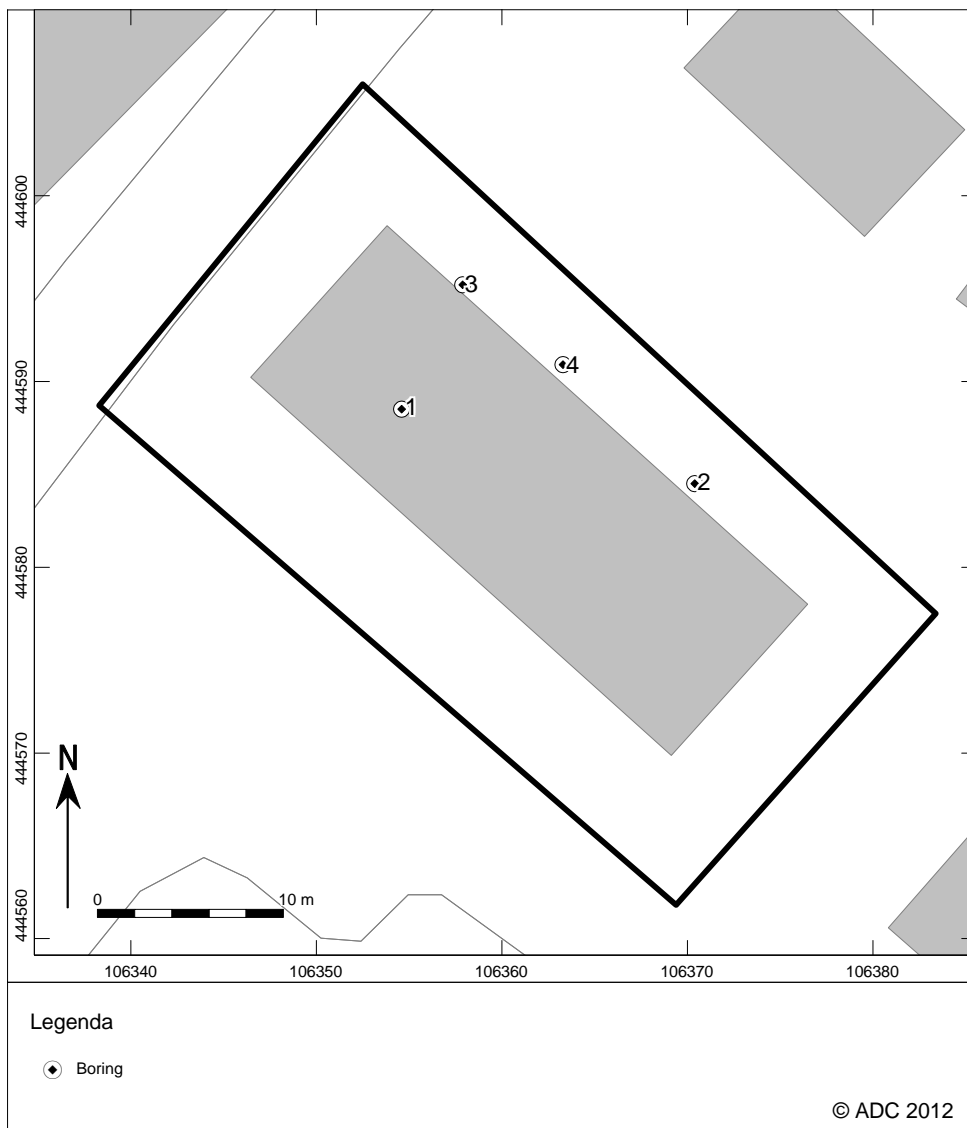

Afb. 5 Gouderak en Moordrecht uit de kaart van J.Lesenius uit 1669. (noorden aan onderzijde)

Afb. 6 Locatie van het plangebied op de Bonnekaart uit 1877

Afb. 7 Boorpuntenkaart

Bijlage 1 Boorgegevens

nummer	bovengrens (cm onder mv)	ondergrens (cm onder mv)	grondsoort	bijmenging	zandmediaan	keur	kalkgehalte	nieuwvormingen	antropogene bijmengingen	overig
1	0	05	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-bruin	kalkloos			
	05	130	klei	matig siltig; zwak humeus		grijs-bruin	kalkloos			
	130	160	klei	matig siltig		grijs	kalkloos			
2	0	70	veen	zwak zandig; zwak grindig		donker-bruin-grijs	kalkloos	spoor baksteen; spoor puinresten	geheel veraard; spoor schelpmateriaal	
	70	105	klei	sterk siltig		grijs	kalkloos	spoor baksteen; spoor puinresten	zandbijmenging	
	105	140	veen	sterk kleilig		bruin	kalkloos			
	140	260	klei	sterk siltig; zwak humeus		bruin-grijs	kalkrijk			weinig plantenresten; spoor zandlagen
3	0	50	veen	zwak zandig		donker-bruin-grijs	kalkloos	weinig sintels; weinig baksteen	veraard, industrieel wit, gestuit; spoor schelpmateriaal	
	0	100	veen	zwak zandig		bruin	kalkloos	spoor puinresten; spoor baksteen	veraard, gestuit	